

CESTA NA KARLOVKU A JEŠTĚ DÁL

Michal Přibáň: Všechno je jenom dvakrát
Host, Brno 2016, 468 s.

Román *Všechno je jenom dvakrát* vyšel v září loňského roku a je autorovým prozaickým debutem. Michal Přibáň (nar. 1966) však ve světě literatury žádným nováčkem není – má za sebou celou řadu zajímavých odborných publikací především literárně historického obsahu. Zdá se, že vědecký přístup „k věci“ se podstatně odráží i v jeho uměleckém textu (především v promyšleném a precizním způsobu, s nímž vyprávění komponuje), a nutno říct, že tvůrčímu gestu nijak neškodí.

Téma románu se v dnešní české próze objevuje opakovaně: současné dění (často jedna konkrétní událost) donutí hlavního hrdinu (obvykle zároveň vypravěče) k výpravě do vlastní minulosti. Jeho individuální příběh se pak různým způsobem prolíná s příběhem velkých dějin (nejčastěji těch období a událostí, s nimiž se naše společnost v mnoha ohledech ještě nevyrovnala – odsun Němců, 50. léta, normalizace) a otevírá známá i překvapivá témata (J. Hájíček, A. Zemančíková, T. Zmeškal, V. Maňák...)

Přibáňovo vyprávění začíná ve „čtvrtek, dvacátého třetího června dva tisíce pět“. Čtyřicátník Pavel Klimeš, hlavní hrdina a vypravěč příběhu, se v tento den vydává do Krkonoš, aby se po mnoha letech setkal s kamarády, kteří tam stejně jako on kdysi trávili s rodiči letní dovolenou. Cílem cesty je bouda Karlovka, kde se po léta každoročně setkávali.

Jízda autobusem stejně jako posléze Krkonoše a samotná, nyní příznačně polorozpadlá bouda probouzejí vzpomínky a Pavlova přesně určená přítomnost začíná být atakována minulostí. „Kdysi“ se hlásí ke slovu různými způsoby – vzpomínka je ve vůni, v chuti, ve zvuku, v konkrétních slovech, v obraze. Zmíněné detaily pak ve vypravěči vyvolávají asociace na situace, ve kterých se sám jako dítě ocitl, a jejich

NÁDHERNÝ ŽIVOT

Tereza Boučková: Život je nádherný
Odeon, Praha 2016, 238 s.

Nový román Terezy Boučkové *Život je nádherný* je jistě možné považovat za třetí díl – nezamýšlené – autobiografické (prozatím) trilogie, která započala autorčinou prvotinou *Indiánský běh* (vydanou samizdatově v roce 1989, později rozšířenou). Ačkoli po této knize následovaly dvě novely s tematikou nikoli autobiografickou (*Křepelice* a *Když milujete muže*), přece je zřejmé, že literární tematizace vlastního života je autorčinou doménou: po zmíněných novelách vychází drobný román *Krákorám*, v němž ovšem Boučková s autobiografickými fakty pracuje poněkud méně explicitně než v trilogii; více fabuluje, vyhýbá se přímo pojmenovaným souvislostem, vztahům postav apod. Sice se zjevně pokouší navázat na poetiku *Indiánského běhu* – jde opět o sled drobných a zkratkovitě pojatých epizod –, avšak text *Krákorám* zdaleka nedosahuje kvalit debutu – mj. právě pro onu až poněkud křečovité působící snahu autentická fakta nějak stylizovat, posunout, postavy pojmenovat přezdívkami apod., přičemž toto vše zpravidla nepřináší podstatný významový a sdělný efekt.

K otevřeně autobiografické výpovědi se autorka vrací až ve druhých dvou dílech trilogie, *Rok kohouta* a *Život je nádherný*. Oba romány, psané pod tlakem životních okol-

prostřednictvím vstupují do vyprávění další postavy a příběhy spjaté s Karlovkou.

Zmíněné postavy a jejich osudy jsou nějak spjaty s budoucím životem hlavní postavy, jejíž putování na Karlovku se stále jednoznačněji stává metaforou putování do vlastní minulosti, jejíž prozkoumání a pochopení toho, jak to tenkrát doopravdy bylo, by snad mohlo být klíčem k sobě samému, k přítomnosti, kterou prožívá jako neuspokojivou.

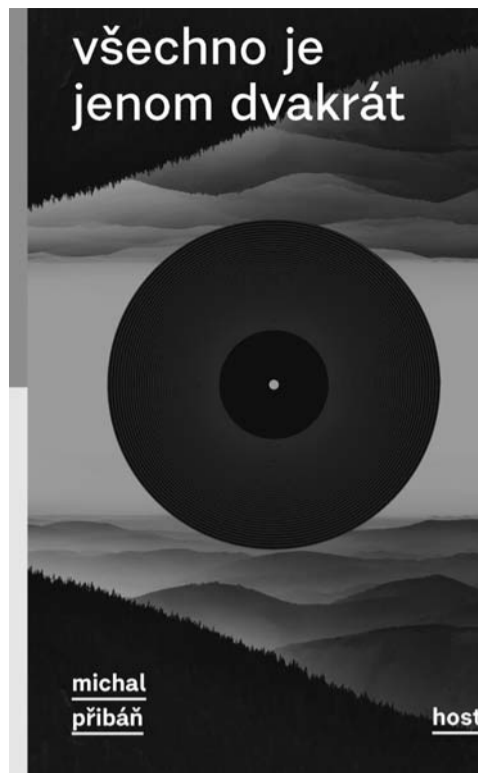
Přítomnost se v textu prolíná s minulostí, avšak autor umožňuje čtenáři se v těchto dvou doslova se prostupujících světech celkem dobře orientovat. A to i přesto, že o zmíněném „kdysi“ se často hovoří v přítomném čase. Vypravěč znovu prožívá, co už prožil, zase je malým klukem, ale ne tak docela, protože zcela se vyvázat z toho, kým je nyní, nemůže. Je subjektem a objektem zároveň.

Oné relativně snadné orientaci napomáhají například různé detaily jednoznačně a zároveň nenásilně určující časoprostor vypravěčova „kdysi“ a „nyní“, jež jsou v textu promyšleně rozprostřeny, nebo perspektiva, z níž se na situace nahlíží a v které je navzdory přítomnému času vyprávění o minulosti obsažen jakýsi odstup („...nemůžeme dosedět, a rychle si balíme miniaturní batůžky...“, „...moje desetileté srdce plesá...“), nebo je přechod z času do času oznámen explicitně, ale i takové sdělení plynulost vyprávění nenarušuje, do struktury textu je pevně vsazeno („...a potom naloží všechny kufry, batohy a někdy také dědečky a babičky, kteří na chatu jezdí, protože ještě žijí. // Jenže dnes už dědečci a babičky nežijí, ostatně i rodiče nám pomalu odcházejí a ten gaz tu taky nestojí.“, „...a právě v tu chvíli začínají prázdniny, na které budeme jednou vzpomínat. // Jednou. // Dnes. Právě teď.“)

Pásmo vypravěče promlouvající o dvou odlišných časoprostorech je v různých intervalech prokládáno deníkovými záznamy Pavlova otce. Vznikaly v době rodinných dovolených trávených na Karlovce a zachycují minulost z její bezprostřední přítomnosti. Od ostatního textu jsou odlišeny graficky a vždy uvozeny datem, kdy byl

ností, vzniklé ze skutečné vnitřní naléhavosti – nikoli ze snahy spisovatelky „něco“ napsat –, potvrzují fakt, že Tereza Boučková je nejsilnější tam, kde nechává promluvit autentickou životní zkušenost, již nepochybně těž upravuje fabulací a stylizací, avšak dává se jí víceméně vést, ne snaží se ji „násilně“ přepracovat. Lze říci, že otevřenost výpovědi je v těchto dvou knihách ještě větší než v *Indiánském běhu*. Zatímco ten je psán velice úsporným, zkratkovitým stylem, mnohdy využívajícím náznak a nedopovězenosti, *Rok kohouta* i na něj bezprostředně dějově navazující *Život je nádherný* sice jistě nelze označit za texty mnohomluvné (jakkoli jsou mnohem rozsáhlejší než *Indiánský běh*), též zkratkovitost zde částečně uplatnění nachází, avšak vše je mnohem explicitnější, často do detailu rozváděno, domýšleno, dopsáno.

S tím korespondují například i jména postav: všechny tři související knihy jsou texty klíčovými, avšak od „indiánských“ přezdívek uplatněných v prvotině se autorka posunula k prostému přejmenování reálných předloh svých postav civilními jmény, případně – u známých, a přece naplno nepojmenovaných osobností – k iniciálám skutečných jmen. I tento detail jako by ilustroval jistý vnitřní posun patrný v autorčině díle (a vrcholící v románu *Život je nádherný*): zatímco v *Indiánském běhu* jsou jména postav vytvořena jistě nápaditě a v souladu s názvem knihy, v *Krákorám* po-

zázpis pořízen. Z pohledu dospělého a bez časového odstupu (možná proto působí důvěryhodněji než Pavlovy vzpomínky) komentují tytéž situace, o nichž vypráví Pavel Klimeš, a poskytují čtenáři jejich mnohdy výrazně odlišný výklad. A další postavy, jež postupně odhalované události rovněž komentují, spektrum pohledů a interpretací rozšiřují.

Důležité však je, že deníkovými záznamy vstupuje do textu zmíněné téma „velké historie“ (reflektují mimo jiné srpen 1968, dobu těsně posrpnovou i období normalizace) jako toho, co obrovskou silou ovlivňuje a tvaruje dějiny individuální, intimní, a zároveň toho, co provokuje k tomu, abychom je aktivně tvořili a za své skutky i postoje přijali zodpovědnost.

A právě Pavlovo setkání s velkými dějiny v podobě listopadové revoluce 1989 a polistopadového dění a jeho aktivní role ve „vytváření lepších zítřků“ je impulsem pro zápletku celého příběhu.

Pavel Klimeš coby mladý revolucionář a odhodlaný novinář veřejně obviní a odsoudí za patnáctiletou spolupráci s StB ro-

dobný pokus již vyznívá až poněkud násilně – což opět odpovídá rázu celé knihy. Určitou křečovitostí – nikoli v pojmenování postav – je však prolutn i jinak velmi zdařilý debut – tento prvek jako by se od samého počátku stavěl mezi spisovatelku a text, mezi text a čtenáře. V *Krákorám* výrazně zesílil, avšak již *Rok kohouta* je – při vši tragice a dramatickosti jeho tematiky – psán zřetelně uvolněnějším stylem. Ještě více to platí o románu *Život je nádherný*, jenž je už téměř zcela prost nejen dřívějších občasných „násilností“ ve slovesném výrazu a v uchopení tematických prvků a motivů, ale i humoru tohoto rázu (v předchozím díle též uplatňovaného, zejména v knize fejetonů *Jen si tak trochu schnít*).

Tím není v žádném případě řečeno, že by snad poslední román humor postrádal – naopak: právě humor (uvolněný, někdy až poněkud „nepochopitelný“ – v tragických situacích, avšak nikdy černý) pomáhá vypravěčce zvládat další četné nelehké situace, které na ni nepřetržitě doléhají. Po dramatickém rozchodu se dvěma adoptivními syny – jejichž příběh tvoří fabuli především *Roku kohouta*, ale přesahuje i do románu posledního – onemocní vypravěččina matka Alzheimerovou chorobou, a právě to tvoří dominantní téma knihy, jež se prolíná s ději ostatními: s občasnými setkáními s adoptivními syny, s děním na vsi, kde vypravěčka s rodinou žije, s přívětivějšími momenty spojenými zpravidla s láskou manžela a zdárného syna vlastního,

dinného přítele a v dětství milovaného „středánka“, s nímž se opakovaně setkával právě na Karlovce. Oprávněností svého činu si byl před více než patnácti lety zcela jist, ale nyní, v roce 2005, už svoje tehdejší rozhodnutí nevidí tak jednoznačně. Je mu zkrátka čtyřicet a černobílou z jeho života vymizela.

Cesta na Karlovku je tak motivována nejen nostalgií a zvědavostí na to, jak kamarádi z dětství žijí a vypadají, ale i touhou potvrdit si, že v kauze „středánka“ jednal správně, přičemž právě toto „správně“ je celým románem problematizováno.

Jde o to, že Pavel chce vypátrat pravdu (vyprávění dostává detektivní rozměr, jehož čtenářská atraktivita je posílána milostným motivem, který rovněž zakládá dějovou linku a tematizuje nutnost a nemožnost a nechut se rozhodnout, a tak rovněž, byť na jiné úrovni, problematizuje ono „správně“) o „středánkově“ roli v likvidaci jednoho z účastníků prázdninových rekreací. Domnívá se totiž, že zjištění, že „středánka“ měl pana Borowitzku opravdu na svědomí (jeho zločin by pro Pavla dostal hmatatelnou a jasnou podobu), mu poskytne rozhodnutí ohledně jeho veřejného odsudku, které vedlo k jedné konkrétní životní tragédii.

Jenže jak již bylo řečeno, vstupem dalších postav a jejich perspektiv, z nichž na minulost nahlížejí, se ono „jak to bylo doopravdy“ spíše zamlžuje.

Michal Přibáň ví, že vzpomínka je zrádná a objektivní pravdu v ní nenajdeme. Jsme v ní zaklínění a jejím prostřednictvím i v čase a situaci, k nimž se vztahuje. Museli bychom z těchto pout vyklouznout a získat tak možnost spatřit události z jiného pohledu a zároveň je vidět osobně, nikoli zprostředkovaně. Reálný život toto nemožní, fikční svět však může leccos, jen musí být uspořádán tak, aby byl uvěřitelný. A ten Přibáňův – i s překvapením, které čtenáři přichystá a které se nesluší prozrazovat – takový je.

Michaela Bečková

s pevnými vztahy přátelskými... Román je psán stylem záznamů deníkového rázu, v nichž nechybí reflexe četby, zhlédnutých divadelních představení, výstav a filmů, ale i zaslechnuté rozhovory, tzv. náhodná setkání apod. Vše je dobře zkomponováno v obraz dalšího stadia (nejen) jednoho života, který je zachycen v momentech vyprávěčkových mnohých o obecném údělu člověka – o němž se tu občas i explicitně uvažuje, ale který je prezentován především skrze onu nepřilíhající fabulovanou životní matérii vypravěččinu, jež je podána velmi živým a v nejlepším slova smyslu čtivým jazykem a stylem.

Jiří Kratochvíl zformuloval kdysi svou teorii „knihy životní nutnosti“: podle ní každý autor napíše pouze jednu takovou knihu, v níž ztvární své základní, fatální životní téma, a případné knihy další jsou již jen rozměňováním onoho tématu.

Zdá se, že kniha životní nutnosti Terezy Boučkové je prozatím trojdílná a vzniká spíše průběžně. Každopádně lze její tři díly, onu autobiografickou trilogii, považovat za trojvrchol dosavadní autorčiny tvorby.

Blanka Kostřicová